

Rzym – od założenia miasta do powstania republiki

Rzym – od założenia miasta do powstania republiki

Koloseum, Rzym, Włochy
domena publiczna

Latynowie i ich sąsiedzi

Rzym znajduje się w środkowo-zachodniej **Italii**, na **Półwyspie Apenińskim**, pomiędzy **Lacjum** i sąsiaduje z **Etrurią**. Zamieszkujący Lacjum **Latynowie** graniczyli od północy z ludem **Etrusków**, którzy pojawili się na Półwyspie Apenińskim w X w. p.n.e. Wcześniej na półwysep dotarli mieszkający na wschodnim wybrzeżu Morza Śródziemnego **Fenicjanie**. Od VIII w. p.n.e. Sycylię i południową Italię objęła **wielka kolonizacja Greków**.

Polecenie 1

Początki państwa rzymskiego

Źródło: Krystian Chariza i zespół.

- Wskaż na mapie tereny zajmowane przez Latynów, Rzym oraz rzekę Tyber.
- Objasnij, z jakimi ludami Latynowie mogli wchodzić w bezpośredni kontakt.
- Podaj geograficzne wady i zalety położenia Rzymu.

Ćwiczenie 1

Przyjrzyj się uważnie mapie, a następnie wybierz zdania, które są prawdziwe.

- Od północy Latynowie graniczyli z Etruskami.
- Przez Rzym przepływała rzeka Pad.
- Na Półwyspie Apenińskim swoje kolonie zakładali Grecy i Italikowie.
- Terytorium zamieszkane przez Latynów od południa opływało Morze Tyrreńskie.
- Sycylia była zamieszкана przez Brucjów.
- Granicę pomiędzy terytorium Latynów i Etrusków stanowił Tyber.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Etruskowie

Rzeźba etruska

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Grecy i Etruskowie zdominowali historię Italii w omawianym okresie. Latynowie znaleźli się pod wpływem Etrusków, których pochodzenie pozostaje wielką zagadką. Grecki historyk Herodot twierdził, że przybyli z Azji Mniejszej, jednak wiele przemawia za tym, że byli rdzennymi mieszkańcami Italii. Etruskowie stworzyli wysoko rozwiniętą cywilizację. Prowadzili ożywione kontakty handlowe z Grekami i Fenicjanami. Wielką zasługą Etrusków było przejście **pisma** od Greków i rozpowszechnienie go w zmienionej postaci wśród ludów italskich.

Rzymianie nazywali Etrusków Tuskami, a Grecy – Tyrrenami. Od pierwszego określenia wzięła się dzisiejsza nazwa zamieszkiwanego przez Etrusków regionu – 'Toskania', a echo drugiego odnajdujemy w nazwie wód opływających ich ziemię – 'Morze Tyrreńskie'. U swego szczytu, w VI w. p.n.e., cywilizacja Etrusków sięgała na północy aż do rzeki Pad. Właśnie tutaj zostały przez nich założone wielkie miasta

(obecnie: Bolonia i Mediolan). Na południu **podporządkowali sobie Lacjum**, gdzie w Rzymie panowała **dynastia władców pochodzenia etruskiego**.

Państwo Etrusków

Źródło: Krystian Chariza i zespół.

Etruskowie wznosili otoczone murami miasta, nad którymi górowały świątynie z kamienia. Wysoki poziom rozwoju technologicznego umożliwił im osuszanie i nawadnianie terenów. Dążyli w ziemi tunele i wydobywali cenne metale: cynę, miedź i żelazo, którymi handlowali z innymi ludami. Ponadto byli biegli w medycynie i astronomii, a starożytni uznawali ich za największych znawców wróżbiarstwa. Ta pierwsza wielka cywilizacja Zachodu zniknęła w ciągu kilku pokoleń, przede wszystkim za sprawą **podbojów Rzymian**.

Założenie Rzymu

Pod rządami Etrusków, w czasach ich dominacji w Italii, znajdowało się plemię

Wilczyca kapitolńska karmiąca Romulusa i Remusa

Źródło: Talmoryair, Wikimedia Commons, licencja: CC BY 3.0.

Latynów. Zgodnie z tradycją w **753 r. p.n.e.** na terenach tego ludu powstało miasto **Rzym**. Założono je na **Palatynie**, jednym ze wzgórz nad rzeką **Tyber**. Początkowo było niewielką osadą, ale wkrótce znacznie się rozrosło, wchłaniając następne obszary, wyznaczone przez kolejne wzgórza. Warunki naturalne sprzyjały temu rozwojowi. Rzym leżał pośrodku Italii, a Tyber stanowił naturalny łącznik z morzem. Miasto kontrolowało szlak

handlowy biegnący z północy na południe oraz zasoby soli u ujścia rzeki. Ostatecznie miasto objęło siedem wzgórz, które zapewniały mieszkańcom schronienie. Najstarsi z nich należeli do plemienia Latynów. Posługiwali się językiem łacińskim i wyróżniała ich odrębna od otaczających ludów kultura.

Legenda wiązała powstanie Rzymu z bliźniakami **Romulusem i Remusem**. Ich dziadek, król miasta Alba Longa, został pozbawiony władzy przez swego brata, Amuliusza. Aby uniknąć zemsty ewentualnych potomków króla, Amuliusz uczynił jego córkę kapłanką i zmusił ją do złożenia ślubów czystości. Jednak w cudowny sposób powiła ona synów. Amuliusz nakazał utopić Romulusa i Remusa w Tybrze. Odnalazła je przy brzegu i wykarmiła wilczyca. Kiedy bracia podrosli, obalili Amuliusza i przywrócili swego dziadka do władzy. Zdecydowali się założyć własne miasto tam, gdzie rzeka wyrzuciła ich na brzeg. Między braćmi doszło jednak do sporu. Romulus zabił swego brata i sam założył miasto. Zostało nazwane od jego imienia 'Roma', czyli Rzym.

Polecenie 2

Wytłumacz, dlaczego wilczyca stała się symbolem Rzymu.

Ćwiczenie 2

Wskaż rok, w którym według tradycji założono Rzym.

- 753 p.n.e.
- 753 n.e.
- 655 p.n.e.
- 100 n.e.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

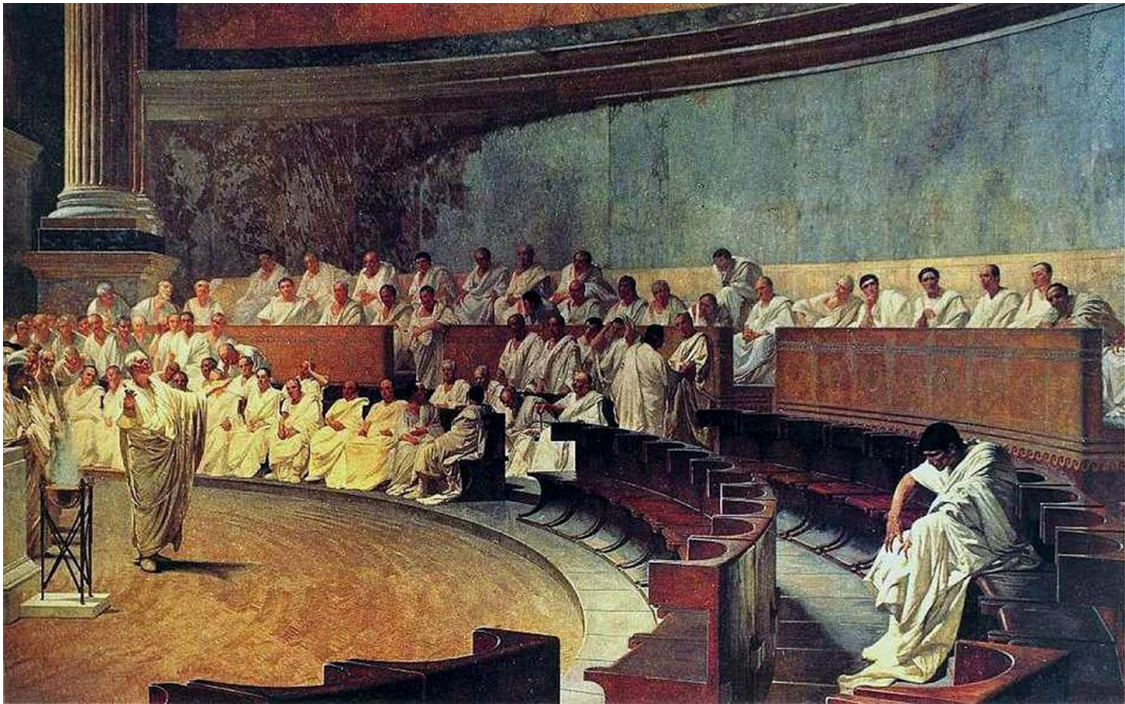
Rzym republikański – ustrój

Według rzymskiej tradycji do VI w. p.n.e. w Rzymie panowali **królowie pochodzenia etruskiego**. Zostali oni obaleni w końcu VI w. p.n.e. Rzym stał się **republika**, w której, podobnie jak w starożytnej Grecji, rządziła obywatelska wspólnota – 'res publica' [czyt. res publika], określana także mianem 'civitas' [czyt. ciwitas]. Od tych nazw wywodzą się współczesne terminy, takie jak 'republika', 'rzeczpospolita', 'cywilny' itd. Wspólnota była złożona z obywateli, którzy podlegali jednemu prawu, mieli określone obowiązki i przywileje.

Kompetencje obalonych królów zostały rozdzielone pomiędzy **urzędników**. Prowadzenie polityki i dowodzenie wojskiem powierzono **dwóm konsulom** – wybieranym co roku najwyższym urzędnikom, którzy także pełnili funkcję wodzów. Obaj mieli identyczną pozycję i uprawnienia, co pozwalało im na wzajemną kontrolę, a tym samym zapobiegało nadużywaniu przez nich swoich wpływów.

Konsulowie sprawowali najwyższą władzę w ścisłym porozumieniu z **senatem**, w którym zasiadali starsi, doświadczeni obywatele, często piastujący wcześniej rozmaite urzędy. Senat czuwał nad finansami państwa i służył radą stojącemu nad nim ludowi i jego urzędnikom. Prestiż i pozycja tej instytucji sprawiały, że jej postanowienia

albo bez wahania wprowadzano w życie, albo od razu poddawano pod głosowanie ludowi.

Cesare Maccari, Cynceron oskarża Katylinę

Źródło: domena publiczna.

Polecenie 3

Porównaj podstawowe zasady funkcjonowania ustroju republikańskiego Rzymu z podstawowymi zasadami funkcjonowania demokracji w starożytnych Atenach. Znajdź podobieństwa. Możesz posłużyć się ilustracją zamieszczoną powyżej.

Gdy państwu groziło niebezpieczeństwo, na miejsce dwóch konsulów wybierano **dyktatora**. Przejmował on zarówno rządy, jak i dowództwo nad armią, maksymalnie na okres 6 miesięcy. Nie musiał się liczyć – jak konsulowie – z prawami, zgromadzeniami ludu i senatem. Od jego decyzji nie było odwołania.

Ciekawostka

Obecnie słowo 'dyktator' ma zdecydowanie negatywny wydźwięk. Oznacza osobę, która sprawuje władzę absolutną w państwie, uzyskaną najczęściej wskutek przewrotu (zamachu stanu).

Rzymska armia urzędników

Dorośli mężczyźni uczestniczyli w zgromadzeniach ludowych. Były to tzw. **komicja** (lp. **komicjum**) **centurialne i trybusowe**. Na zgromadzeniu centurialnym obywatele wybierali urzędników: **konsulów, pretorów i edylów**. Na zgromadzeniu trybusowym stanowili prawo oraz podejmowali decyzje w ważnych sprawach wagi państwowej. Na komicjach centurialnych głosowano zgodnie z przynależnością do jednostek wyborczych - *centurii* - natomiast na komicjach trybusowych według okręgów - *tribus*. Każdy obywatel dysponował jednym głosem w ramach danej jednostki lub okręgu, podobnie jak każdej jednostce i każdemu okręgowi przysługiwał jeden głos na zgromadzeniu.

W Rzymie funkcjonowały także inne urzędy. **Kwestorzy** pomagali konsulom w sprawach finansowych. **Cenzorzy** przygotowywali spis obywateli i na podstawie ich majątku przydzielali ich do odpowiednich centurii i tribusów. Pretorzy zajmowali się sądownictwem. Działali również **trybuni wojskowi**, pomagający konsulom w sprawach wojskowych, oraz **trybuni ludowi**, których zadaniem było chronienie ludu przed nadużywaniem władzy przez innych urzędników.

Ćwiczenie 3

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Podsumowanie

Polecenia

1. Opisz warunki naturalne na obszarze, gdzie założono Rzym.
2. Przedstaw historyczne i legendarne okoliczności założenia Rzymu.
3. Wytłumacz, dlaczego ustrój panujący w Rzymie od końca VI w. p.n.e. nazywamy republiką.
4. Wymień urzędników rzymskich i opisz ich zadania.

5. Wytłumacz, na czym polegała rola senatu i zgromadzeń obywateli w starożytnym Rzymie.